

– Hold psykopaten på avstand

Tro ikke at du kan helbrede psykopaten. Kom deg unna, før livet ditt blir ødelagt. Psykopatiske trekk kan oppdages tidlig i barndommen. Sats ressurser på forebyggelse.

SYLVI LEANDER

Dette er noen av rådene i boken «Sjarmør og tyrann» – en bok som gir innsyn i psykopatenes og ofrenes verden. Den er blitt til i møtet mellom Alv A. Dahl, professor i psykiatri og Dagblad-journalist Aud Dalsegg. Begge har de sittet ansikt til ansikt med psykopatens ofre - Dahl som terapeut. Dalsegg som tidligere ansatt på krisesenter og som journalist. Ikke sjeldent finner man psykopatens barn eller ektefelle igjen som pasient i psykiatrien.

Det er over tyve år siden sist det utkom en bok på norsk om lidelsen, som regnes som en personlighetsforstyrrelse. I dag vet vi mer om både årsaker og følger.

– Før eller senere vil de fleste mennesker støte på en psykopat. Det kan være godt å gjenkjenne tegn som får varsellampen til å lyse. Vi vil forhindre at folk blir gjort til ofre. Samtidig håper vi

BETENKELIG: I den vestlige del av verden ser vi hvordan personer med psykopatiske personlighetstrekk blir gjort til helter i bøker, filmer og fjernsynsserier. En beklagelig tendens, mener forfatterne av boken om psykopati, professor Alv A. Dahl og journalist Aud Dalsegg. FOTO: JOHN MYHRE

boken kan hjelpe personer som allerede er inne i et ødeleggende forhold, forklarer duoen Dahl og Dalsegg. Det forunder dem hvor lang tid det ofte tar før en partner eller en arbeidskollega skjønner at han/hun er i klørne på en destruktiv psykopat.

Tallet på psykopater er stabilt. Undersøkelser viser at ca. 2,5 prosent av befolkningen vil utvikle psykopati i løpet av livet. De aller fleste psykopater er menn. De senere år er det påvist en økning blant kvinner i 20-30-årsalderen. Dette kan ha sammenheng med at kvin-

nerollen har endret seg og er blitt mer selvhevdende. Eller det kan skyldes at økt interesse for problemet har avdekket flere psykopater blant kvinner, forklarer Dahl.

Det er kjent at så vel arv som miljø har betydning for utvikling av psykopati. Et uheldig mønster er kombinasjonen vanskelige barn (ofte barn med MBD-lidelse) og foreldre som er dårlige oppdragere; foreldre som i for liten grad bryr seg om barnet sitt og som er uforutsigbare og vinglete i oppdragelsen.

Undersøkelser viser at de

asosiale problembarna oftere utvikler psykopati enn andre barn. Risikobarna kan ofte gjenkjennes allerede i barnehavealder. De finner tidlig sammen med andre antisosiale tapere. Dette forsterker deres aggressive, ofte kriminelle tilbøyeligheter. Jo tidligere man kan komme inn med forebyggende tiltak, jo bedre. Det er dokumentert at støtte og veiledning til foreldre og barn som er i faresonen, minsker faren for at barnet skal utvikle psykopatiske trekk.

– Foruten det menneske-

Kjennetegn:

Psykopaten vil som regel ha flere av de følgende kjennetegn. For at diagnose skal kunne stilles må kjennetegnene ha vært klart til stede i minst fem år: Makt- og kritikksyke, hensynsloshet, manglende evne til å vise empati, hensyn eller anger. Aggressivitet, vold, sexovergrep, kriminelle handlinger, alkoholmisbruk, impulsivitet inngår ofte i handlingsmonsteret.

Den kriminelle debut begynner gjerne i 12-15-årsalderen.

ren. Psykopaten er ofte en beregnende intrigemaker. Han/hun er lognaktig og svifull. Har vanskelig for å inngå varige forhold. Han forakrer, men værer svakhet hos andre og finner seg mobbeofre med dårlig selvtillit. Viser omsorgssvikt overfor barn. Bryter ofte incestforbudet. Samtidig kan psykopaten virke sjarmende, intens, impulsiv, smilende og kreativ. Har ofte gode taleevner, men overfladiske kunnskaper.

Råd:

Unngå psykopaten: Se deg for når du møter nye mennesker. Gi forholdet tid før dere flytter sammen. Vær spesielt oppmerksom på et monster av vekslende løftebrudd og stormkurtise. Kjenn dine svake sider. Er du veldig romantisk og svak for smiger, har du dårlig selvtiltak og får lett skyldfolelse, kan du bli et offer for psykopaten. Er du inne i et forhold med en psykopat og velger å forbli der, så lær deg å takle psykopaten bedre. Bli klar over dine egne

behov og ønsker. Skriv dem ned. Det vil øke din bevisstgjøring. Ikke gi næring til partneres dårlige oppførsel ved å unnskydde deg og gjøre deg svak. Det øker irritasjonen. Ta heller den konstaterende, forsonende rollen. «Du har rett, middagen er ikke ferdig. Jeg skjønner godt at du ergrer deg.» Si ifra om det du ikke finner deg i, og stå på det, men vent deg noen toffe runder. Tyr partneren til vold, så kom deg vekk til familie, venner eller krisesenter.

lige aspektet er det økonomisk sett lønnsomt for samfunnet å investere ressurser i risikofamiliene. Dette håper vi politikerne vil forstå, selv om det dreier seg om langsiktig satsing, understreker de to.

Psykopatens sjarm og tilgaver gir ham lett innpass hos andre, ikke bare i privatlivet, men også på arbeidsplassen. Hans behov for alltid å skaffe seg mobbeofre har imidlertid ødelagt mange gode arbeidsmiljøer og forårsaket personlige tragedier. Aud Dalsegg mener at folk som skal sitte i stillinger med stor makt over andre, bør gjennomgå en personlighetstest før ansettelse, slik at man får silt ut «farlige» personer. Dahl tror dette kan bli vanskelig i praksis. Slike tester forutsetter at folk snakker sant. Det kan man ikke regne med at psykopaten vil gjøre.

Begge er enige om at fagfolk innen sektorer som barnevern, skoletjeneste, helse-tjeneste og ikke minst innen rettsvesenet bør ha gode kunnskaper om psykopati. Særlig viktig er det at dommere og sakkyndige i barnefordelingssaker kan avsløre en mor eller far med psykopatiske trekk. Det har skjedd tragiske feilplaseringer fordi dommene har lett seg blende av en mor eller far med psykopatens taleevne og ordenssans.

I boken lister forfatterne opp en rekke råd til leserne for å unngå å komme i psykopatens klør.

– Er det ikke en fare for at dere skremmer folk unødig, får dem til å se fanden på flat mark?

Det finnes mange eksempler på at psykopatibegrepet blir misbrukt og rammer folk som ikke svarer til diagnosen. Likevel mener vi det er riktig å advare folk og gi dem et redskap. Å behandle psykopaten har som regel liten effekt. Riktignok har lidelsen en tendens til å brenne ut med årene. Men det kan bli lange, vondre år for en partner å skulle håpe i 20-30 år på en forandring. Da er det bedre å komme seg unna i tide, råder ekspererten.